

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

Кафедра вокально-хорової підготовки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИЙ ПРАКТИКУМ»**

для здобувачів вищої освіти за першим
(бакалаврським) рівнем першого року навчання
спеціальності 025 Музичне мистецтво

УДК [378.147:78.071.1]:371.322:004(075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (протокол №3 від 07 жовтня 2024 р.).

Рецензенти:

Толстова Н.М. – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Васильєва В.Б. – професор кафедри спеціального кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової (м. Одеса).

Укладач: **Дубовий З.С.**, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса)

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем першого року навчання зі спеціальності 025 Музичне мистецтво: методичні рекомендації. Одеса: Університет Ушинського, 2024. 30 с.

У методичних рекомендаціях з організації самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» представлено загальну інформацію щодо мети, завдань і змісту курсу та самостійної роботи, сутності ІНТЗ; представлено критерії й шкалу оцінювання якості оволодіння здобувачів освіти практичними музично-виконавськими навичками.

©Університет Ушинського, 2024

©Дубовий З.С.

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
3. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
4. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ (ІНТЗ)	21
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	23
6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	29

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Музично-виконавський практикум» передбачена структурно-логічною схемою підготовки бакалавра за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. Її вивчення базується на набутих знаннях, навичках, уміннях з дисциплін, що вивчають паралельно, це, зокрема «Історія еволюції художніх стилів зарубіжної музики», «Основи теорії музики та практичного музикування», «Виконавська підготовка (за напрямом)».

Дисципліна «Музично-виконавський практикум» вивчається у 1-му та 2-му семестрах, на її засвоєння відводиться 6 кредитів ЄКТС. Навчальним планом передбачено 42 практичних занять, 76 годин самостійної роботи та 20 годин на підготовку індивідуального творчого завдання. Завершенням курсу є залік.

Мета навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум»: підготувати фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності, що передбачає формування навичок художньо-аналітичного опрацювання вокальних і хорових музичних творів та володіння методиками удосконалення виконавської діяльності, а також сформувати в здобувачів освіти мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Під час музично-виконавського практикуму в студентів мають бути сформовані та вдосконалені:

Загальні компетентності:

ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 07. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 08. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 12. Здатність працювати автономно.

ЗК 14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 20. Здатність підтримувати під час навчання сприятливий психологічний клімат.

ЗК 21. Здатність запобігати виникненню конфліктних ситуацій.

Спеціальні компетентності:

СК 02. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.

СК 04. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

СК 06. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.

СК 09. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.

СК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.

Унаслідок опанування дисципліни здобувачі мають **знати:**

- технологію визначення драматургії у вокальних та хорових творах в процесі створення інтерпретаційних концепцій у вокально-диригентській виконавській діяльності;

- терміни та поняття, що складають категоріальний апарат вокально-хорового виконавства;

- теоретично-методичні основи створення інтерпретаційних концепцій музичних творів у виконавській діяльності.

Уміти:

- здійснювати аналіз структурно-сміслових та виконавсько-стильових елементів музичних творів у вокалі та хоровому диригуванні в процесі створення художньої інтерпретації;

- оперувати термінами та поняттями у процесі роботи над вокально-хоровими музичними творами;

- застосовувати методичні засади та поетапно створювати виконавську інтерпретаційну концепцію музичного твору.

За результатами музично-виконавського практикуму мають бути досягнені такі **програмні результати навчання**, як-от:

ПРН 05. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.

ПРН 08. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 18. Демонструвати виконавську культуру, змістовність художньо-аналітичного опрацювання творів музичного мистецтва у історичному художньо-стильовому контексті.

ПРН 19. Організовувати освітнє середовище з урахуванням принципів доброчесності та недопустимості корупції, морально-етичних норм, правил безпеки життєдіяльності, охорони та гігієни праці, вимог пожежної безпеки.

ПРН 20. Вміти впроваджувати міждисциплінарний синтез, полікультурну та поліхудожню інтеграцію знань і вмінь у музично-виконавську, мистецько-педагогічну та художньо-просвітницьку діяльність.

2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
1 семестр		
Формування базових навичок диригентської та вокальної діяльності		
1	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Опрацювання основ вокальної та диригентської постанови відповідно до індивідуальних особливостей вокального та диригентського апарату здобувача	4
2	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Виконання спеціальних вправ, призначених для загального звільнення вокального та диригентського апарату та усунення м'язових затискань	4
3	<i>Опрацювання вправ</i> щодо вдосконалення вокального та диригентського апарату та усунення м'язових затискань	2
4	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Оволодіння різними вокальними технічними та звуковими навичками співу	4
5	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Формування навичок звуковидобування та звуковедення	4
6	<i>Опрацювання вправ</i> щодо формування навичок звуковидобування та звуковедення.	2
7	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Визначення елементів диригентського жесту (увага, дихання, вступ/зняття) та його властивостей (прагнення, крапка, відбиття) на початку та закінченні диригентського виконання	4
8	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Опрацювання елементів диригентської техніки, їх координація з мімікою і поглядом. Освоєння елементарних рухів та прийомів тактування.	4
9	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Виконання спеціальних вправ поза музикою. Використання різновидів ауфтакту та його функції. Опанування техніки ауфтакту до різних метричних долей	2

10	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Ознайомлення зі стилістичними особливостями епохи класицизму. Розуміння достовірності прочитання нотного тексту як основи опанування музичного твору. Побудування динамічного плану твору.	4
11	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Оволодіння навичками виконання контрастної динаміки. Опанування навичками побудови фрази. Пошук та втілення відповідних образу артикуляційних та звукових особливостей голосу.	4
12	<i>Вирішення практичних завдань</i> Розвиток метро- ритмічного відчуття у роботі над класичним вокальним твором. Виконання твору епохи класицизму (у оригіналі або спрощеному перекладі). Формування музичного тезаурусу.	4
	Всього за 1 семестр:	42
	2 семестр Формування технічних і музично-виконавських навичок	
1	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Опрацювання співвідношення сильних та слабких долей у розмірі $\frac{3}{4}$. Усвідомлення структури руху долей у 3-х дольній схемі. Формування відчуття «опори» у диригентських жестах	4
2	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Усвідомлення кожної долі схеми окремо з подальшим об'єднання їх у такт. Оволодіння вступами на кожну окрему долю такту.	4
3	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Використання прийомів початку та закінчення диригування хоровим твором. Виконання нескладного хорового твору у розмірі $\frac{3}{4}$.	2
4	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Ознайомлення зі стилістичними особливостями епохи барокко. Визначення мотивної структури мелодики, як основи інтонування різножанрових співів.	4
5	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Оволодіння динамічною та штриховою градацією як засобом виразності у старовинній музиці. Засвоєння	4

	засобів виконання орнаментики.	
6	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Знайомство з особливостями фразування у старовинній музиці. Стилiстична вiдповiднiсть у виконаннi твору старовинної музики (у оригіналі або в спрощеному перекладі). Набуття музичного тезаурусу.	2
7	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Опрацювання чергування сильних та слабких долей у розмірах 2/4 та 4/4. Усвідомлення відмінності напрямку першої долі у малюнку дводольної схеми від чотиридольної схеми.	4
8	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Виконання музично-рухових вправ на удосконалення вільності, пластичності та виразності рухів рук. Опанування техніки ауфтакту до різних метричних долей. Розвиток навичок тактування схем з різною ритмічною пульсацією.	4
9	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Розмежування функцій правої та лівої руки на початковому етапі. Виконання невеликих за обсягом хорових творів у розмірах 2/4, 3/4 та 4/4, які належать до української та інших національних шкіл, історичних епох, стилів хорового письма, різних за жанром, фактурою.	2
10	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Ознайомлення з образним контекстом і музичною мовою творів українських композиторів. Поетапне опрацювання вокальної мелодії твору та алгоритм роботи над його інтерпретацією.	4
11	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Пошук відповідного до художнього образу фразування та звуковедення.	4
12	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Створення художньо-виконавської інтерпретації твору. Осягнення власного емоційного враження при виконанні. Формування музичного тезаурусу.	4
	Всього за 2 семестр:	42
	ВСЬОГО ГОДИН :	84

3.МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ

У вивченні дисципліни «Музично-виконавський практикум» передбачено 76 годин самостійної роботи. Така робота передбачає теоретичну та практичну підготовку до практичних занять із наступною перевіркою викладачем.

Формування професійних навичок студентів відбувається на підставі ґрунтовної теоретичної підготовки, що передбачає вивчення історії вокального виконавства, засвоєння музично-історичних знань та формування слухових уявлень про виконавські традиції тієї чи тієї історичної епохи, країни, композиторського стилю. Засвоєння таких знань підвищує якість виконання творів за рахунок стилістичної та вокально-технічної відповідності історично сформованим уявленням про особливості їх потрактування. Це завдання вирішується у процесі вивчення студентами основ вокально-виконавського мистецтва, слухання під час підготовки до занять вокальної музики (у записі, у живому виконанні) та власної виконавської діяльності.

Контентом для організації формування вокальних професійних навичок можуть слугувати авторські відеоуроки та тьюторіали викладача музично-вокального мистецтва. Можна також використовувати детальні відео, де демонструється правильна техніка співу, дихання та інші важливі аспекти. Доцільним супроводом є аудіо-записи акомпанементів, дихальних вправ тощо, які можна використовувати для практикування.

Для виконання завдань самостійної роботи рекомендується:

1. Ознайомитися з теоретичними основами проблеми.
2. Звернути увагу на ключові елементи, що стосуються вокально-диригентської техніки виконання завдань.
3. Проаналізувати власні особливості виконання з використанням відеозаписів для самоконтролю та аналізу своєї техніки.
4. Здійснити самоаналіз і рефлексію після виконання вправ через запис своїх спостережень, зазначаючи прогрес у техніці та необхідність корекції

засвоєних умінь і навичок.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Визначення складових вокального та диригентського апарату

Вокальний апарат включає органи дихання, голосові зв'язки, резонатори та артикуляційний апарат. Органи дихання забезпечують дихальний тиск, необхідний для звукоутворення. Зі свого боку, голосові зв'язки створюють коливання, які формують звук, а резонатори та артикуляційні органи додають тембральних характеристик і чіткість звукам.

Диригентський апарат складається з елементів, які беруть участь у жестах, зокрема руки, корпус, ноги, а також міміка та погляд. Основне завдання диригентського апарату – чітка передача музичних ідей через невербальну комунікацію з виконавцями.

Вокальна постава повинна забезпечувати максимальну ефективність дихання, звукоутворення та артикуляції. Диригентська постава – стійкість, симетричність та свободу рухів, що сприяє точності диригентських жестів.

Налаштування вокального апарату включає контроль за диханням, положенням голови та артикуляційним апаратом для досягнення чистоти звукоутворення. У вокалі правильне положення голови впливає на резонанс та чіткість звукоутворення.

Диригентський апарат вимагає налаштування корпусу, рук і міміки для ефективної передачі музичних сигналів. У диригуванні виразність погляду та міміки є ключовими елементами комунікації з виконавцями.

Вправи для загального звільнення вокального та диригентського апарату

– Вправи на дихання: практикування у діафрагмальному диханні – повільний вдих через ніс, розширюючи діафрагму, з подальшим плавним видихом. Ця вправа допомагає покращити дихальний контроль у вокалі та готує до правильного дихального ритму у диригуванні.

– Вправи на розслаблення: розтягнення шиї та плечей – повільні кругові рухи головою та розтягування плечових м'язів для зняття м'язової напруги.

– Вправи на артикуляцію: чітка вимова звуків із чітким акцентом на приголосних для вокалістів та артикуляційної виразності для диригентів.

– Вправи на рухи рук для диригентів: виконання повільних рухів рук перед дзеркалом, з акцентом на плавності та симетрії.

Тема 2. Формування початкових вокальних навичок співу

Звуковидобування передбачає чітке і плавне створення звуку з акцентом на артикуляційній виразності, тоді як звуковедення фокусується на рівномірності звуку в процесі співу.

Вокальний апарат складається з органів дихання, голосових зв'язок та резонаторів. Правильна координація цих компонентів є вирішальним до ефективного звуковидобування. Діафрагмальне дихання є основним способом контролю дихання для вокалістів, адже воно забезпечує плавність і стійкість звукового потоку.

Початковий етап навчання вокалу передбачає розвиток усвідомленого контролю над власним вокальним апаратом. Для цього відбувається робота над відчуттям резонансу, контролем м'язів голосових зв'язок та правильною постановкою голови для забезпечення найкращого звукоутворення.

Вокальні технічні навички це, насамперед, постановка звуку, дихальна підтримка, резонанс, чистота інтонації та артикуляція. Розвиток цих навичок створює базу для впевненого та виразного співу.

Дихання у співі повинно бути інтегрованим з роботою м'язів черевної порожнини та діафрагми, що забезпечує стійке і контрольоване звуковидобування. Це сприяє плавності та виразності фразування, особливо в динамічних градаціях.

Для початкових вокальних навичок важливо освоїти різні штрихи (легато, стакато, маркато) і працювати над динамічними змінами (піанісимо, форте), що розвиває виразність виконання.

Вправи для формування початкових вокальних навичок

– Вправи на діафрагмальне дихання: вдихати повільно, розширюючи

діафрагму, а потім плавно видихнути, імітуючи спів фрази на одному звуці.

– Вправи на резонанс: спів голосних звуків з акцентом на вібрацію у верхніх резонаторах (обличчі та голові), що сприяє більш об'ємному та яскравому звучанню.

– Вправи на артикуляцію: швидка вимова приголосних звуків («бр», «тр», «ск») для покращення чіткості артикуляції і збереження чистоти звуку під час співу.

– Вправи на штрихування та динаміку: виконання коротких музичних фраз з різними штрихами (легато, стакато) та зміною динаміки, що сприятиме виразності виконання.

– Вправи на ескізне вивчення творів: обрати простий твір для відпрацювання всіх набутих навичок; починати з поступового вивчення нотного тексту, фокусуючись на чистоті інтонації, артикуляції та динамічних змінах.

Тема 3. Оволодіння базовими навичками диригентської діяльності

До головних елементів диригентського жесту належать увага, дихання, вступ і зняття. За допомогою жесту «увага» диригент привертає увагу музикантів до початку виконання. «Дихання» синхронізується з підготовкою до виконання та створює ритмічну єдність. «Вступ» та «зняття» забезпечують організацію початку та завершення музичного фрагменту, встановлюючи чіткий ритм і темп.

Кожен диригентський жест має три ключові властивості, якими є такі, як: *от: прагнення* – рух у напрямі музичної кульмінації; *крапка* – момент завершення жесту, що відображає кінець такту або музичної фрази; *відбиття* – ритмічний відскок, що задає чіткий темп і допомагає зберігати пульсацію твору.

Важливо поєднувати жести з виразністю міміки та напрямом погляду. Це допомагає диригенту підсилити комунікацію з виконавцями, зберігаючи емоційний і ритмічний контроль над виконанням.

Початкові рухи рук диригента охоплюють базові схеми тактування в різних розмірах (наприклад, 2/4, 3/4, 4/4), що забезпечує чітке ритмічне фразування.

Ауфтакт – це підготовчий жест, який задає вступ до музичного твору. Він використовується для створення ритмічного підходу до першої долі такту, а також для регулювання темпу й динаміки.

Вправи для оволодіння базовими навичками диригентської діяльності

– Вправи на увагу та дихання: тренування у привертанні уваги та поданні чіткого сигналу дихання перед початком кожної музичної фрази, зосереджуючись на плавності та природності жестів.

– Вправи на прагнення, крапку та відбиття: виконання коротких рухів руками, фокусуючись на передачі енергії (прагнення), точному завершенні руху (крапка) та ритмічному відскоку (відбиття).

– Вправи на координацію міміки і погляду: тактування перед дзеркалом із доданням виразності міміки та напрямку погляду, щоб досягти емоційного зв'язку з музикантами.

– Вправи на засвоєння елементарних прийомів тактування: відпрацювання основних схем тактування в різних розмірах, акцентуючи увагу на точності рухів та ритмічній пульсації.

– Вправи на ауфтакт: різновиди ауфтакту на кожну метричну долю в 2/4, 3/4 і 4/4, змінюючи темп і амплітуду рухів для покращення точності вступу та ритмічної організації.

Тема 4. Оволодіння різноманітними вокальними артикуляційними прийомами та звуковидобуванням на прикладі творів епохи класицизму (у оригіналі або спрощеному перекладі)

Музика епохи класицизму (1750-1820) вирізняється чіткістю, симетрією та гармонійністю форм. Її основними характеристиками є простота мелодії, чітка структура фраз, ритмічна точність і контрастна динаміка. Вокальні твори цього періоду вимагають уваги до нюансів інтонації, динаміки та артикуляції, що забезпечує стильову відповідність.

Правильне прочитання нотного тексту є основою автентичної інтерпретації твору. Це передбачає дотримання ритмічних позначень,

динамічних змін та артикуляційних позначень композитора, що сприяє збереженню стилістичних рис музики класицизму.

Виразне фразування в класицизмі передбачає поступове нарощування або зменшення звуку в межах фрази, що підкреслює її логічну завершеність. Правильне фразування допомагає створити чітку структуру та плавність мелодії.

Артикуляційні прийоми при виконанні творів епохи класицизму включають легато, стакато та інші штрихи, що забезпечують виразність звукового малюнка. Звуковидобування має відповідати художньому образу твору, включаючи тембр, інтонацію та динаміку.

Метро-ритмічне відчуття є важливим для правильного виконання музики класицизму. Це включає чітке дотримання ритму, пунктирних ритмів та синкоп, що характерні для творів цього періоду.

Вправи для оволодіння вокальними артикуляційними прийомами на матеріалі творів епохи класицизму

– Вправи на інтерпретацію легато та стакато: виконання фраз з акцентом на плавність легато або чіткість стакато, змінюючи штрихи відповідно до стилю твору.

– Вправи на динаміку: практикування змін гучності протягом фрази, поступово нарощуючи чи зменшуючи динаміку для створення контрастів; зосередження на збереженні ясності інтонації навіть у найтихіших чи найгучніших відтінках.

– Вправи на фразування: відпрацювання коротких музичних фраз, підкреслюючи їхню логічну завершеність.

– Вправи на ритмічну точність: виконання пунктирних ритмів, синкоп, різних метричних фраз з акцентом на точність і ритмічну стабільність; робота під метроном для покращення ритмічного відчуття.

– Вправи на ескізне вивчення творів: виконання простих вокальних творів епохи класицизму (наприклад, арії Моцарта чи Бетховена), акцентуючи увагу на точності виконання артикуляції, динаміки та фразування.

Перелік нескладних хорових творів у розмірі 3/4 у помірному темпі,

характерних для епохи класицизму:

Йозеф Гайдн – хори з ораторій, такі як «The Creation».

Вольфганг Амадей Моцарт – короткі хори з мес або мотетів, наприклад, «Ave Verum Corpus».

Людвіг ван Бетховен – «Der glorreiche Augenblick».

Крістоф Вільгельм Глюк – «Che farò senza Euridice» з опери «Орфей і Еврідіка».

Тема 5. Засвоєння основних диригентських засобів для мануального втілення нескладних хорових творів у розмірі 3/4 у помірному темпі

У розмірі 3/4 перша доля є сильною, а друга і третя – слабкими. Це створює відчуття плавного і ритмічного пульсу, який вимагає від диригента чіткої передачі основного акценту на першу долю для підтримки ритмічного малюнку.

Тридольна схема складається з трьох напрямів руху рук диригента: перша доля – рука йде вниз, друга – вбік, а третя – вгору. Ця схема допомагає зберігати ритмічну стабільність та забезпечувати чіткість виконання.

Жест «опора» є точкою завершення кожного руху, що допомагає створити відчуття стійкості та підтримки ритму. Вона є важливим елементом у тридольній схемі, що дозволяє чітко контролювати музичний темп і пульсацію.

Диригентові важливо розуміти кожну долю окремо, а також її взаємодію з іншими долями в такті. Це допомагає диригенту зберігати чіткість ритмічного малюнку та передавати основні акценти музичного твору. Вступи на різні долі дозволяють диригенту гнучко адаптуватися до особливостей музичного матеріалу та забезпечувати точність початку виконання.

Початок і завершення твору вимагають від диригента чіткості жестів, що забезпечує координацію між диригентом і хором.

Вправи для засвоєння основних диригентських засобів у розмірі 3/4

– Вправи на чергування долей: практикування перед дзеркалом акцентування на першу долю, зберігаючи ритмічний пульс на інших долях.

– Вправи на опору: виконання повільних рухів рук з акцентом на кінцевій точці кожної долі, що створює відчуття стабільності.

– Вправи на вступи на різні долі: практикування вступу на кожну долю такту окремо, зосереджуючись на плавності переходів між долями.

– Вправи на завершення фрази: виконання коротких музичних фраз, відпрацьовуючи чітке завершення кожної фрази та підтримку ритмічного малюнку.

Приклади хорових творів у розмірі 3/4

Микола Лисенко – «Молитва за Україну».

Леонід Дичко – «Колядки» в обробці для хору.

Йозеф Гайдн – «Die Schöpfung» (Створення).

Вольфганг Амадей Моцарт – «Ave Verum Corpus».

Тема 6. Формування інтонаційної виразності співу на матеріалі різножанрової старовинної музики (у оригіналі або в спрощеному перекладі)

Музика бароко (1600-1750) характеризується складною мелодійною структурою, багат шаровим фразуванням, ритмічною точністю та багатою орнаментикою. Важливими аспектами є контрастність динаміки, акцент на афектах (емоційних станах) та експресивність звуковидобування.

У старовинній музиці мотив є головним елементом мелодійного розвитку. У кожному творі інтонування має базуватися на чіткому розумінні мотивної структури, оскільки мотиви підкреслюють основні ідеї музичного твору.

Динаміка (піано, форте) і штрихи (легато, стакато) є важливими засобами виразності в старовинній музиці. Вони використовуються для передачі настрою та образу, особливо у вокальних творах.

Орнаментика (трелі, форшлаги, морденти) є характерним виразним елементом барокової музики. Для коректного виконання орнаментів важливо дотримуватися точності ритму та плавності переходів, що підкреслює емоційну насиченість музичного твору.

Барокове фразування базується на логічному розвитку музичної думки, що

підкреслюється акцентами та паузами. Це вимагає уваги до динамічних змін, які мають відображати логіку музичної фрази.

Стилістично правильне виконання старовинної музики вимагає дотримання історично інформованих підходів до звуковидобування, динаміки, фразування та орнаментики, що забезпечує автентичність виконання твору.

Вправи для формування інтонаційної виразності співу у старовинній музиці

– Вправи на інтонування мотивів: виконання окремих мотивів з акцентом на їх логічний розвиток; підкреслення кожного мотивного елементу змінами динаміки та артикуляції, зосереджуючись на чіткості інтонації.

– Вправи на штрихи та динаміку: виконання фраз із різними штрихами (легато, стакато) та поступовими динамічними змінами для відчуття виразності старовинної музики.

– Вправи на орнаментику: практикування основних орнаментів бароко (трелі, морденти), акцентуючи увагу на чіткості та плавності виконання; виконання спочатку повільно із поступовим збільшенням темпу.

– Вправи на фразування: спів фраз із чітким дотриманням пауз, динамічних переходів і акцентів.

Приклади творів старовинної музики для опрацювання

Йоганн Себастьян Бах – «*Erbarme dich, mein Gott*», арія з «Страстей за Матвієм».

Генрі Перселл – «*When I Am Laid in Earth*», арія з опери «Дідона і Еней».

Артемій Ведель – «Стихири на Різдво Христове», що є прикладом барокової орнаментики в українській музиці.

Антоніо Вівальді – «*Gloria*», фрагменти з однойменної кантати для роботи над динамікою та інтонацією.

Тема 7. Формування музично-виконавських навичок диригування у розмірі 2/4 та 4/4.

У розмірі 2/4 перша доля є сильною, а друга – слабкою, що створює просту та ритмічно чітку структуру. У розмірі 4/4 перша доля є основною сильною, а третя доля є відносно сильною, друга і четверта є слабкими долями. Розуміння цього чергування допомагає передати ритмічну енергію твору та його динаміку під час виконання.

При диригуванні у розмірі 2/4 перша доля виконується рухом руки вниз, а друга – вбік або вгору, тоді як у розмірі 4/4 – перша доля спрямована вниз, друга – вліво, третя – вправо, а четверта – вгору. Ця схема допомагає зберегти ритмічну стійкість та точність під час диригування.

Плавність рухів є важливою для точного і виразного диригування. Свобода та пластичність досягаються через різні вправи на розслаблення м'язів і розвиток координації рухів рук.

Ауфтакт є підготовчим жестом, що задає ритм і темп твору. Для кожної метричної долі техніка ауфтакту повинна бути адаптована, щоб забезпечити точність у вступі та збереження ритмічного пульсу.

Тактування в розмірах 2/4 і 4/4 включає використання різних ритмічних малюнків та пульсацій, що сприяє розвитку впевненості у передачі музичних ідей.

Слід відзначити розмежування функцій правої та лівої руки диригента. Права рука відповідає за ритм і пульсацію, тоді як ліва підтримує виразність і динаміку виконання. На початковому етапі важливо навчитися виконувати різні завдання обома руками, що сприяє чіткій координації жестів.

Вправи для формування музично-виконавських навичок диригування

– Вправи на чергування сильних і слабких долей: виконання вправ в розмірах 2/4 і 4/4, чітко акцентуючи на сильних долях і контролюючи ритм на слабких долях; практикування рухів рук перед дзеркалом для перевірки симетрії та чіткості.

– Вправи на тактування дводольної та чотиридольної схем: відпрацювання основних рухів в розмірах 2/4 та 4/4, звертаючи увагу на напрямок першої долі.

– Вправи на ауфтакт: практикування ауфтакту на різних метричних долях,

змінюючи темп і амплітуду жестів.

– Музично-рухові вправи: виконання плавних кругових рухів руками, зосереджуючись на їх свободі та пластичності; додання динамічних акцентів для покращення виразності жестів.

– Виконання хорових творів у різних розмірах: диригування невеликими хоровими творами а розмірах в 2/4, 3/4 та 4/4, зосереджуючись на ритмічній пульсації, динамічних переходах та розмежуванні функцій рук.

Приклади хорових творів для виконання

Українська народна пісня «Ой у лузі червона калина», адаптована для хорового виконання у 2/4.

Микола Леонтович – «Щедрик».

Антон Брукнер – "Locus Iste».

Вольфганг Амадей Моцарт – «Ave Verum Corpus».

Тема 8. Формування навичок виразного виконання вокального твору на матеріалі творів українських композиторів.

Українська вокальна музика вирізняється яскравими образами, що відображають національні традиції, природу, історичні події та культурні особливості. Вона базується на мелодійності, емоційній виразності та чітких ритмічних акцентах.

Поетапне опрацювання твору передбачає спочатку вивчення нотного тексту, аналіз структури мелодії, мотивного розвитку та динамічних позначень. Далі слідує пошук відповідного фразування, дотримання артикуляції та динамічних змін для створення виразного виконання.

Фразування має відповідати загальному художньому образу твору, підкреслюючи логіку мелодійного розвитку. Звуковедення повинно бути плавним і виразним, з акцентом на дотриманні емоційної напруги та контрастів.

Художньо-виконавська інтерпретація полягає у виразному виконанні твору, де важливо передати не лише технічну точність, а й власне емоційне враження, створюючи у слухача відповідні асоціації та образи.

У процесі роботи над вокальним твором виконавець має створити особистий емоційний зв'язок із музикою, що сприяє глибшому розумінню художнього змісту та більш автентичній передачі емоцій.

Вправи для розвитку навичок виразного виконання

– Вправи на фразування: виконання фраз поступовими змінами динаміки та акцентами, що підкреслюють логіку розвитку мелодії; практикування змін гучності в межах фрази для більшої виразності.

– Вправи на звуковедення: спів довгих нот з акцентом на плавність та рівномірність звукового потоку; відпрацювання переходів між нотами, зберігаючи контроль над тембром і гучністю.

– Вправи на емоційне асоціювання: практикування виконання фраз із додаванням власних емоційних асоціацій, уявляючи образи, які відповідають змісту музики.

Приклади творів українських композиторів для опрацювання

Микола Лисенко – «Дніпровські хвилі».

Микола Леонтович – «Гей, пливе кача».

Артемій Ведель – «Херувимська пісня».

Кирило Стеценко – «Колискова».

4. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ (ІНТЗ)

У вивченні дисципліни передбачено два індивідуальних творчих завдання, на кожне з яких відводиться по 10 годин самостійної роботи (усього 20 годин).
Це:

1. Художньо-виконавська презентація хорового твору (1 семестр) за вибором студента:

В. Верховинець «Встала весна»;

М. Леонтович «Ой, ти знав»;

К. Стеценко «Нова радість встала».

2. Художньо-виконавська презентація вокального твору (2 семестр) за

вибором студента:

А. Кос-Анатольський «Ой ти дівчино з горіха зерня»;

М. Леонтович обр. у. н. п. «Грицю, Грицю, до роботи»;

К. Стеценко «Вечірня пісня».

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Індивідуальні (практичні) завдання	0	Завдання не виконано
	1	Здобувач виконує програму не в повному обсязі. Недостатньо розуміє зміст використаної у практичних завданнях музичної термінології. Не повно і не самостійно вибудовує драматургію музичного твору. Створення художньої інтерпретації музичного потребує постійної корекції. У складанні виконавської концепції твору та виконанні допускає помилки. Недостатньо демонструє техніку та виразність у виконанні.
	3	Здобувач виконує програму у повному обсязі. Розуміє і оперує музичною термінологією. Самостійно та аргументовано вибудовує драматургію музичного твору та складає його інтерпретаційну концепцію. Досконало втілює художній образ твору у процесі його виконавської презентації. Демонструє вільне володіння технікою та виразність у виконанні.
Самостійна робота	0	Завдання не виконано
	1-2	Здобувач частково опрацьовує нотний текст. Недостатньо володіє механізмами самостійного визначення драматургії музичного твору. У створенні художньої інтерпретації потребує сторонньої допомоги. Демонструє не завжди доцільне застосування художніх та технічних прийомів виконавської діяльності. Припускає окремих помилок у виконавській презентації. Частково контролює і не завжди аналізує власне виконання.
	3-4	Здобувач опрацьовує нотний текст без помилок і

		в повному обсязі. Володіє механізмами самотійного створення індивідуально-художньої інтерпретації музичного твору у повному обсязі. Всебічно обізнаний у художньо-інтерпретаційної діяльності. Демонструє впевнене застосування технічних та художніх прийомів у практичних ситуаціях виконавської презентації. Контролює і аналізує власне виконання.
Індивідуальне навчально-творче завдання: (художньо-виконавська презентація хорового твору за вибором)	0	Завдання не виконано
	1-5	Здобувач презентує хоровий твір напам'ять, але припускається незначних текстових і виконавських помилок. Здатний створювати інтерпретацію музичного твору, але не завжди глибоко розкриває загальний зміст, характер та художній образ у виконавській презентації. У технічному відношенні визначаються деякі недоліки.
	6-10	Здобувач презентує хоровий твір напам'ять, демонструючи текстову і виконавську точність. Художньо-виконавська презентація переконлива, емоційна, відповідає образному змісту і характеру твору. Демонструє технічно-виконавську спроможність.
Індивідуальне навчально-творче завдання: (художньо-виконавська презентація вокального твору за вибором)	0	Завдання не виконано
	1-5	Здобувач презентує вокальний твір напам'ять, але припускається незначних текстових і виконавських помилок. Здатний створювати інтерпретацію музичного твору, але не завжди глибоко розкриває загальний зміст, характер та художній образ у виконавській презентації. У технічному відношенні визначаються деякі недоліки.
	6-10	Здобувач презентує вокальний твір напам'ять, демонструючи текстову і виконавську точність. Художньо-виконавська презентація переконлива, емоційна, відповідає образному змісту і характеру твору. Демонструє технічно-виконавську спроможність.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік) – 2 семестр

Для навчальної дисципліни «Музично-виконавський практикум» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку, студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи. Для заліку мінімальна кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів-60.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про особливості диригентського та вокального виконавства: будову виконавського апарату, координацію виконавських рухів у процесі виконання твору, основні технічні прийоми. Здобувач відмінно застосовує основні технічні прийоми диригентського та вокального виконавства. Розуміє та доцільно використовує базову термінологію диригентського та вокального апарату. Знає та впевнено розробляє змістовно-аналітичний аналіз твору та створює індивідуальну художню інтерпретацію задля розкриття його змісту. Досконало втілює художній образ твору у процесі його виконавської презентації. Здобувач опрацьовує нотний текст у повному обсязі. Демонструє вільне володіння технікою та виразністю у виконанні. Контролює і аналізує власне виконання.
Добре (82-89 В)	Здобувач має достатні знання про особливості диригентського та вокального виконавства: будову виконавського апарату, координацію виконавських рухів у процесі виконання твору, основні технічні прийоми виконавства. Розуміє базову термінологію понятійно-категоріального апарату диригентської та вокальної виконавської діяльності. Достатньо обізнаний в алгоритмі складання змістовно-аналітичного аналізу творів та відтворення його драматургії, але не завжди аргументує свою позицію. Самостійно, але невпевнено створює індивідуальну художню інтерпретацію твору. Демонструє впевнене застосування технічних та художніх виконавських прийомів.

	Опрацьовує нотний текст у повному обсязі, але з незначними помилками. Контролює і аналізує власне виконання.
Добре (74-81 C)	Здобувач вищої освіти має достатні знання про: особливості диригентського та вокального виконавства, будову виконавського апарату, координацію виконавських рухів у процесі виконання твору. У виборі основних технічних прийомів виникають певні труднощі. Розуміє базову термінологію понятійно-категоріального апарату диригентської та вокальної діяльності, але не завжди її використовує. Достатньо обізнаний щодо алгоритму складання змістовно-аналітичного аналізу творів. Драматургію музичного твору визначає невпевнено та не в повному обсязі володіє механізмами самостійного створення його індивідуальної художньої інтерпретації. Втілення художнього змісту музичного образу у процесі диригентського та вокального виконавства не завжди вдало. У виборі технічних та художньо-виконавських прийомів допускає недоліки. Здобувач опрацьовує нотний текст не в повному обсязі і з незначними помилками. Контролює, але невпевнено аналізує власне виконання.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач вищої освіти має у недостатньому обсязі знання про особливості диригентського та вокального виконавства і не завжди контролює координацію рухів у процесі виконання твору. Фрагментарно розуміє базову термінологію диригентського та вокального мистецтва та не завжди вірно використовує її понятійно-категоріальний апарат. Частково володіє механізмами самостійного визначення драматургії музичного твору. Здобувач не виявляє творчого підходу щодо вибудовування художнього змісту музичного твору. У створенні художньої інтерпретації потребує сторонньої допомоги. Припускається окремих помилок у виконавській презентації. Здобувач не володіє у недостатньому обсязі основними прийомами техніки диригентського та вокального виконавства. Здобувач має утруднення в опрацюванні нотного тексту. Частково контролює і не завжди аналізує власне виконання.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач вищої освіти частково обізнаний про особливості диригентської та вокальної виконавської презентації. Не

	розуміє виконавські рухи і має поверхове уявлення про основні технічні прийоми. Недостатньо розуміє і використовує музичну термінологію. Не спроможний до змістовно-аналітичного аналізу твору та відтворення його драматургії. Здобувач припускається значних помилок у застосуванні основних прийомів техніки диригентської та вокальної виконавської презентації. Створення художньої інтерпретації музичного твору потребує постійної корекції. Здобувач не впевнено розуміє виконавські завдання і невдало втілює художній зміст музичного твору у процесі диригентської та вокальної виконавської презентації. Здобувач опрацьовує нотний текст не у повному обсязі зі значними помилками у прочитанні. Не аналізує власне виконання.
Незадовільно (35-59 FX)	Зміст навчальної дисципліни опанований не в повному обсязі. Здобувач вищої освіти не має цілісного усвідомлення про особливості диригентського та інструментального виконавства. Не розуміє базову термінологію диригентського та інструментального мистецтва. Нелогічно виявляє сутність і художній зміст музичного твору. Не вміє самостійно створювати індивідуальну художню інтерпретацію музичного твору. Не володіє технічними прийомами виконавства. Невідповідно втілює художній зміст музичного образу у процесі диригентської та вокальної виконавської презентації. Не контролює та не аналізує власне виконання. Здобувач допускається до повторного складання.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю (екзамен) 4 семестр

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)		ІНТЗ	Разом
Теми	Бали		
Змістовий модуль 1/2			
Тема 1	0-10	0-20	0-100
Тема 2	0-10		
Тема 3	0-10		
Тема 4	0-10		
Тема 5	0-10		
Тема 6	0-10		
Тема 7	0-10		
Тема 8	0-10		
Всього:		0-20	0-100

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Залік
90–100	A	зараховано
82–89	B	зараховано
74–81	C	зараховано
64–73	D	зараховано
60–63	E	зараховано
35–59	FX	незараховано
0–34	F	незараховано

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Дубовий З.С. Формування самостійності майбутнього вчителя музики у системі дистанційного навчання: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг: Вектор, 2019. 120 с.
2. Кушка Я. С. Методика навчання співу: навчальний посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020. 288 с.
3. Прокулевич. О. Основи хорового диригування: навчальний посібник. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2019. 140 с.
4. Фоменко А.Б., Коробка В.І., Крутько Н.В., Курсон В.М. Постановка голосу: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закладів і вчителів музики шкіл різного типу. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 113 с.
5. Шумська Л.Ю. Хорове диригування : навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 105 с.

Допоміжна література

1. Бокоч В.А., Кузьменко-Присяжна Л.І., Остапенко Л.В. До проблеми методики навчання естрадному вокалу. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 31-34.
2. Голос людини та вокальна робота з ним : монографія . у 2 ч. Ч. 1 / укл. О. Д. Шкуляр, та ін. Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ ім. В. Стефаника, 2020. 351 с.
3. Горобець В.П. Проблемні аспекти вокального виконавства в естрадній та академічній манері. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 501-504
4. Грищенко Ю.В. Розвиток професійної вокальної освіти в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук :13.00.04. Київ, 2019. 22 с.
5. Десятникова Н. Л., Т. Г. Шафарчук До проблеми активізації професійних умінь у вокально-інструментальній діяльності майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 44. Т. 2. С. 222- 227.
6. Закрасняна Ж.М., Хлопотова А.А., Юрчук В.В. Сучасні вимоги до підготовки фахівців спеціальності «Академічний вокал». *Молодий вчений*. 2019. № 11. С. 552–555.
7. Золотарьова О.І. Усі уроки музичного мистецтва. Харків: Основа, 2017. 254 с.
8. Іваницький А.І. Історичний синтаксис фольклору. Проблеми походження, хронологізації та декодування народної музики. Вінниця НОВА КНИГА, 2019. 404 с.
9. Осадча Т. В., Клубкова С. А., Левицька І. М. До питання вдосконалення хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2021. Вип. 197. С. 143–149.

10. Осадча Т., Сяофен ГО Поліфункціональний підхід як засада забезпечення вокально-фахової і диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 51. С. 456-462.
11. Толстова Н.М., Лю Чжиго. Утілення художньо-образного змісту твору виконавцем як педагогічна проблема. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*. Одеса: Університет Ушинського, 2021. С. 88-90.
12. Толстова Н.М., Сюй Цзичже. До питання про сутність і структуру підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-професійної діяльності. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*. Одеса: Університет Ушинського, 2021. С. 87-88.
13. Десятникова Н. Л., Шафарчук Т. Г. До проблеми активізації професійних умінь у вокально-інструментальній діяльності майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2022. №44. Т. 2. С. 222-227.
14. Шафарчук Т. Г. Етапи роботи над якістю тембрового звучання вокального ансамбля. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2023. №207. С. 359-363.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Бібліотека національної музичної академії України: офіційний сайт. URL: <https://lib.knmau.com.ua/>
3. Бібліотека Одеської національної музичної академії: офіційний сайт. URL: <https://odma.edu.ua/biblioteka/>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Музичні сезони: <https://musicseasons.org/debyussi-syuita-dlya-fortepiano/>